

יידישע

פעסטער צייטונג

דראַן נערסטאג - אויסגאב

דער ערשטער טאג פון דער צייטונג... פריערע טעג 2 קופען...

דער ערשטער טאג פון דער צייטונג... פריערע טעג 2 קופען...

№ 57. זעבענטער יארהאנג

פֿעסט יום תמוז ה'תל"ה

Pest, den 22. Juli 1875.

דער שטאט ברויכט געלט!

דער פֿאנאט-מיניסטער, וועלכער דא איז- נאחטן און איסנאכען דעם שטאטעס צו איבער- וואכען האט בעפונדעם זיך יעצט אין איינער גראסען געלט-זארה ווייל דא איסנאכען צו שוואך אינפֿלעטען, און דאס ער יעצט מיט איינער פֿאט- ליכען געלט-פעליגענהייט צו קעמפען דאס דעם- האלט דעם ער פֿאייגע זאכע אן אלע לאנדעס- בעדאיען איינע איינע ענדענען, דאס מאן אל- לעס מאנליכע צו שטעלען שטייער-אינסטיטוט אונטער.

גענוג ענדע דיעס פֿאנאטעס ווירד דעם פֿי- נאנצטעסטער דאס געלט און דער קאסע נעמען אינסטענען, ווען נישט שטעלען און נעמען אפֿעם צוקאמטען ווירד.

מיטן לעיס וועלכעס אבער זאדאן וועגען זייער שלעכטע אפֿאסטע צוריקגעווען ווארדען, ביא דען נייע קאניגליכען אפֿעקטאליכען נאמארען ווירד מאן זיך אבער זאכע אקטען אונד אינשטאנצען אפֿ בעסטען אונד בילליגסטען אנפֿערטיגען לאס- סען קאניען.

דאס ווירד נאך דער נאמאר אין זייעם בעזירקע אלס אפֿאט-זיאיאטער אדוואקאט געל- טען, וועלכער דען פֿארשידענען נאמארענדיגען ראסא אין אללען געריכטס-אנגעלעגענהייטען ערשטיילען ווירד, פֿילע געריכטס-אנגעלעגענהייטען, וועלכע ביהער פֿאן דען שטודענטישען ווירד דא לאנגע זאכען געזאגען ווארדען, ווירד דער נאמאר אינפֿא- בער און שטעללעך ערלעבען.

פֿערשידענע נייאקרויטען.

קראנפֿירינג פֿור דאלף ווירד אפֿ געטריבן-טאנע דעם קאנדידעטן (געמיינע) אפֿ איינשטעם זייער גראסע-פֿארא אינאיינעם, פֿא- רע ווירד דער פֿאראשטינג נאך איינע פֿירטע אפֿטייען.

דארטען קאסאליקען, וועלכע אינמער דער מיר- קישען הערשאפט שטעהען, וואללען דען מירק- שען בעהאנדען קיינע שטייערן צאהלען, וועספֿאלב מאן פֿילע מירקישעס מיליטער און דא הערענע- וויא איינרוקען לעיס. דא קאסאליקען וואללען זיך דורכאויס פֿאן דער מירקישען הערשאפט בע- פֿייען.

דיא וואלאבישען יודען- פֿיינדען אין לעטסטערע זייט איז געווען עסטערייך-אונגארן אונד רוסעניען אין האנדעלס- פֿערטיגא אונד אינשטאנצען ווארדען אונד אין דיעסע פֿערטיגא איז און פֿאסט, נאך וועלכעס דאס וועלכע דאס עסטערייך-אונגארשען ווען, וועלכע אין דעם געניען ווארען, דאס וועלכע דעם עסטערייך-אונגארשען מיניסטער פֿראגלען, זייט ביישפֿיל: אין נעבאנעם רוסע- נישער ווען דאך זיך דארט קיין ווערשטאנד ער- הויכען, ווייל אירם דאס אין רוסענישעם געווען פֿערטיגטע אבער אין דארטענער ווען, וועלכער דאס עסטערייך-אונגארשע שטאטס-ברעגער רעכט האט, דאך דאס עפענוא סתיון וויא אין אונטער עסטערייך-אונגארשען קאסאליקען, דא נון נאך אנדראש דיעווען פֿערטראג מיט רוס- עניען צו שטאנדע בראכטען, א זער יעצט אלע וואלאכען גענוען און ווער איינפֿעראכטען, דא זאגען: וויא ווירד יעצט דער איינפֿעראכטען רוס- ענישע ווען דאס זאכע ווען דער פֿירטע איינ- געווארענע ווען סעכער רעכט אונד פֿירטיגטע האט אפֿ אלע עסטערייךשע אונד נאליע- פֿא ווען ווערען יעצט נאך רוסעניען ווארדען, וויא סאן אריינע נאך נישט אקאן, א זא- פֿיערען דא רוסעניען אין איהרען צייטונגען! דער רוסענישע דעפֿיטירטע בראטיאן זאכע: אלס אך נאך מיניסטער וואר, וואללעט אך דא אן איינפֿעראכטען ווען עסאנישען, נישט אבער דא איינווארדענען ווען, וועלכע אונדען לאנג אינשטאנצען, אלס מאקסעראדע זייט יארהע 1866 ביא סיר וואר, דא זאכע אך איהם: ווען דא אין רוסעניען זיך אין פֿאלעסטינע העס- טען אונד ווען דא דארט מיניסטער ווערען אונד ווען סאן דא דאן פֿאנגען ווירדען, אפֿ דא אונד איינפֿעראכטען וואלאכען אין איהר ווערען אונד איינפֿעראכטען לאכטען, וויא ווירדען דא זעס ווער נישט צולאכטען, אונד וואויס זאל אך אונדען לאנג פֿאן דען איינווארדענען פֿאלישען ווען איינפֿעראכטען לאכטען? דא וואלאכען קאן נען זיך הייסע שטייען, וויא דא וואללען, אנדראש האט דא דיעספֿאל און דא קונסט געפֿהרעט.

פֿעדרדע- איינפֿירטע פֿיר דייטשלאנד, דא עסטערייך צייטונגען מעלדען ווערען: פֿיר גענענדער פֿריישיגען רע- גירונג זאללען יעצט 10000 שטיק פֿעדרדע נע- קיפֿט אונד היינטיגעליכערע ווערדען, בעוואנדערס איז ביהאנדען אונד אראדער קאמיטאטע וויא און אין יאסשאן אונד קונשאן? ווערדען פֿעלע איי- קיפֿע געמאכט.

* (עם איזום דאך בעסער קא- נאָנען צו ערלינדען אלס געדיכ- טע צו שרייבן) הערר אונטער-ערשפרינדער פאן דען שטאטל-בראנצ-קאנאנען-ער- העלסט איינען האדען ארדען אונד איין עהרענ- געשענק פאן הונדערטטווענדיג גולדען!

* (איבער דיא רעליגיאנס- לעהרען). פאר דערער טרייבער ווירן אין נומ' 56 בערובעטעטען; ווירד אונס נאך פאלגענדער וויסן ערצהעלט: פאר צייטען דורכפאלטן דיא יודישען מע- כען אין באהען ניכט הייראטען; בעפאר זיי קיינע פירפונג אים דער רעליגיאנס-לעהרער אבליגעטען; איינע אלטע באהמישע מאיר האכטע זיך אבער; וואו צו בריוועט איר דא דאס צו לערנען, איר ווערדע דעם רעליגיאנס-לעהרער אונד דעם דירעקטאר יע 2 טהאלער געבען אונד זיא ווערדען מיר דאס ציי- ניס איםפאלגען. זיא נאכ נון דעם לעהרער 2 טהא- לער אונד ער פערשפראך איהר, זיא זא צו פירפונג; דאס איז קאנען ווירד. ער קאם נון צור פירפונג; זאנכט ער דער רעליגיאנס-לעהרער; אלאז מין רונד, עס ניכט נור איינע נאכט; - דארט אנטוואר- דער דירעקטאר; זיא ווירד פילע נאכטען? (דאס הייסט, אב האך נור אין נאכט, אדער איר טעה- ערע נאכטער עקסיסטירען?) דיא באהמישע מאיר האטטע אבער דאס ניכט פערשטאנדען אונד זיא אנטווארעטען; וואס פאלגען איר הערר דירעקטאר לעבען; וויר פילע נאכטען? (עכט איהר) וויר הייסט וויר פילע זאל איר דען נאך געבען? פיר דען הערר רעליגיאנס-לעהרער האב' איר 2 טהאלער אונד איינען ווערד' איר איר זא פילע געבען?

* (איינע יודישע רעוואל- ציאן אין ארץ ישראל). דער ווינער פריעסטע פאן פארינעס פריטא ווירד אים ברויט פאלגענדעס געשריבען: רבי חיים שניאור-אהן אים בילדען; וועלכער גענוגעניע צייט אין נאד- אמעריקא לעבטע אונד זיך פרוהער לאנגע צייט אין ענגלאנד אונד אייטערליאנס כולד אלס מלמד, כולד אלס שוחט אונד כולד אלס רב הערמונע- טויעבען האטטע - קאם פאר איינער צייט נאך דער שטאט טבריה (אס יום בנחה) מיט דער אב- זיכט, זיך דארט אין גוט צו קויפען אים אקעבייא צו טויעבען; דאביא פאלאסט ער איר דיא ארטווען איזראעליטען; וועלכע מיט דער נראכטען נאכט צו קעמפערן האבען, אים אקעבייע אונד אין דער קעלד-ווירטהשאפט אונטערקויפען, זיך איר איר איהרען זא מעגליכקייט ווערדע, זיך ווירד דיא לאנדווירטהשאפט גוט ערנעהרען צו קאנען. אים אנפאנגע האט דיעזעס אונטערנעהמען ביא דען ווירדען

אין טבריה נראכטען ביפאלל געפונען אונד דא צייגען זיך וויללע; איינע טהיל דעם טאנעס איר פ דעם פלעדע צו ארבייטען; איינע אכטע מינטען, דאס ווען זיא זיך איר פ דעם פלעדע פלאנען אונד זא איר איינע שווערע וויזע צו געלד קאמפערן ווירדען, דאן ווירדען מאן איהרען פאן איראפאניכט מעהר; דאס ליכטען איז-שראל-געלד שקען - זיא האבען דאהער דעם רבי חיים דען קריינע ער- קלערט; זיא וועטען איהן איינע אפיקורס; פישע אונד פארטריטמלע; וויל ער זיא ווירד דאס אקער-איינען איהרעם גליכען אכטערניג מאכען אונד צום פארטריטמטע פערלייטען וואללע; דער ראכטער אין טבריה, ר' יוסף אלט, האטטע דא- הער דיעזען פארטריטמלע איינעפאדערט; דיא שטאט טבריה אונגעבליקליך צו פערלאסטען; דא ער איר וואנכט אין חיים לעגען ווירדע; ר' חיים וואללעט אבער ניכט געהארבען אונד איז אין טבריה ביא זיינע לאנדווירטהשאפט געבליבען; - איינע טאנע נאכער ווארדע ער איינעס אבערס אלס ער עבען דאס בעטהויז פערלאסטען וואללעט; אים פארהאפען פאן איינען איזראעלי- טען אביעפאללען; ער ווארדע געברענגען אלס פאר דען ר' יוסף געשלעפט, אים ביא איהם אין פער- הא צו געפאשענען; ר' יוסף ערקלערטען בארד, דאס ר' חיים פאן איינעם רוח רעה' (דאזען גייסט) בעזעטען איז אונד דאס מאן איהן דאהער אלס געפעהרליך איינשפערדען מיסטע; ר' חיים ווארדע דירעקטאר אין איינע פריעסטע קעללער איינע- שפערט אונד דארט פאללע 5 טאנע געפאנגען גע- האלטען; וועהרען וועלכער צייט 5 טאנע געפאנגען גע- ווענען בראד אונד וואכטער פארלעטען; נאך פער- לויף דיעזער 5 טאנע ווארדע ר' חיים אים דעם קעללער געשלעפט אונד טריכטע געשלאגען; ווא- רוף מאן איהן מיט נאך רוקווערטס געברענגען הערדען איר איינע עניען געשטעט אונד אים דער שטאט געפיהרט האטטע; דיא ארטווען קלאסטער- גייסטליכע ערביכטען דאס, זיא ערבארטען זיך דעם ר' חיים אונד פיהרען איהן צו זיך אין דאס קלאסטער; אים אירן צו שטענען; נראך אידענבורג; דער דאמאלס איר זיינער רוינע דורך פאן ישראל ציפלינג נאך איהר קאם; האטטע ער דיעזעס עראייניגטע ווארדען ער דען ר' חיים נאך ירושלים ברענגען לעיס; אונד איהן דארט ביא זיך איינקויפן- טויעבען לעיס; - נון האטטע אבער דיעזער ר' חיים איינע פאם אים דען פערראייניגען שטאטען נאד-אמעריקא; וועלכער בעווייט, דאס ער אין דארטער ברינער איז אונד אלס דאהער דער נאד-אמעריקאנישע קאנזול אין ירושלים פאן דיע- זער שלעכטען בעהאנדלונג זיינעס מיטברידערס אין טבריה הארטע; דא בענאכ ער זיך גלייך נאך טבריה

אום זיך דארט פערזאנליך איבער דיעזע אנגעלע- נעהייט צו ערקלערען; אלס ער נון אין טבריה א- נעקאממען ווארדען; ער העלעט ער דער נאכריכט; דאס ווארד דיא נאכע געשיכטע מיט ר' חיים ווארד איז; אבער דיא טריקישע בעהארדע האט קיין רעכט דיא שולדיגע איזראעליטען צו בעשפראכען; וויל אלס אללע זאנמער דעם שומצע דער ענגל- שען רעניערונג שטעהען אונד וויל דער דייטש- פיינד דעם ר' חיים אין טבריה צוגלייך ענגלישער וויצע קאנזול איז; דער אמעריקאנישע קאנזול ווען- דיעזע זיך נון אין דען ענגלישען גענעראל-קאנזול אונד דיעזער ענגלישע גענעראל-קאנזול לייגענעט עס; דאס דיא איזראעליטען פאן טבריה אונטער געלישע שומצע שטעהען; נון ווענדעטע זיך דער אמעריקאנישע קאנזול אבערמאלס אין דיא טר- קישע בעהארדע; וועלכע נון דיא פעהראפטונג פאן איזראעליטען זאמטט דעם ראכטער אין טבריה אנהערנעטע אלס מאן דען אביענער אין קער- קער ווערפען וואללעט; דא באט ער, איהן נור פיר איינע שטודען נאך רוינע ענהען צו לאסטען; דא ער דארט נאך מאכען אנגעלענדיגטען פאר זיינער פעהראפטונג צו ארדנען האבען איר בעהארדע בע- וויליגטע איהם דיעזעס פערלאנגען אונד לעיס איהן אונטער בערליטינג דער טריקישען פאליציי ווע- דער נאך רוינע צויקוקהאבען; פאר דעם רוינע דעם ראכטער וואס טעטען פאן איינע ווענדעטע איזראעליטען; וועלכע דען געבראכטען ראכטער מיט אללער געוואלט אים דען הערערן דער פאל- ציא הערשווערעסען האבען אונד איהן שנעלל איר איינע וואגען זעצען אונד מיט איהם אין דאס געברענגען ביא צפח געליכטעטע זינע; נאכדער שטייטען זיך דיא צויקוקגעלעבענען איזראעלי- טען מיט אירען וויבערן איר דאס געפענגט; אין וועלכעס דיא אייביגע פעהראפטעטען איז- דאעליטען געפאנגען זאכטען זיא האטטען דיא טה- דען דען קערקערס איינעבראכען אונד פיהר- טען דיא פעהראפטעטען אונטער פירדיגענע- שרייא אונד הענדע-קלאטשען אין איהרע וואר- נונגען ציורן; דיא טריכטע גערוכט-בעהארדע האטטע ווענע פאליצייא; אים זיך דיעזען פילען לייטען ענטפערענדיגעטע אונד דיעזע וועגינען פא- לייטעטען האטטען גענוט מיהע אים וועניגסטענס דען אמעריקאנישען קאנזול; וועלכען אים אלס פער- באהער ערעוויסען וואללעט; א שטענליך איר דאס קלאסטער צו רעסטען; דיעזער אמעריקאנישע קא- נזול וואר פאך; דאס ער מיט דעם לעבען דאכט- קאמפען קאנאטע; ער טאנע זיך נאך פירום אונד נאך קאנאטעטאפעל אונד פערלאנגטע פאם סיל- טאן איינע גענוט-טהאוונע; דא זאנכט צווישען דען פעהראפטעטען שטאטען נאד-אמעריקא אונד

פאלליעטאן

דיא סאבבאט היאנערי

(56 פארטשעפונג)

XXVIII. קאזער יאזעף אונד יעקב פראנק

זייט דעם ערסטען מאי יענעס יארעס 1778 ווארעט דיא קאזערין מאריא שטערעווא ניכט אין דער ווינער בורג, זאנערען אין דער שאנען בורג אין שאנבורג; איהר לעיב- לינגס-אויספעהאלט וואר דאס דאן איינעס דארטען איר איינע אנהאדע שטעהערען געברייטע; וועלכעס מאן נלא- רועט' הייסט; דא מאן פאן דיעזעס בעוויקום איינעריכטע- טען דאכט ווייט אונד כייט זעהען קאן.

אם 6 מאי יענעס יארעס זאס זיא איינעס נאכטיש- טאנס אירע יענעס דאכט אין איהרעם שטייבשישע אים שווא- צען קלויפע מיט איינע שווארצען פלאך-הויבע; זיא וואר דאמאלס ניכט מער שראן אונד ניכט יונג; איהר מאן וואר כעייטש לענגט געשארבען; זיא האטטע בערייט 18 עראייניגפאללע רעניערונגס-יארע הינטער זיך; דא-וויסער 35 יארע דעם קריינעס; זיא האטטע שאן צו קרענקעלן אנגעפאנגען; דיא באטטערן האבען פילען שווערן אויף איר דעם געניכטע צויקוקעלסטען; דאביא האטטע זיך נאך איר איהרעם געוויכטע שטערען נארבען; וועלכע דיא שווערע פאן פעהרלישען וואונדען ווארען; (דיא קאזערין מאריא טהע- רעווא האטטע געמליך אימטער דיא געוואקנהייט; זעהר שנעל- צו פארהערן; אלס זיא נון איהרע טאכטער אין פריעכער בעו- טע; שטרעטע זיא פאם וואגען אונד ערשולונד זיא זיא דאס

דעם קרעפטסטען טאנענס-אלטערס; ער צעהלטע דאס 57-58 לעבענס-יאר.

מאריא שטערעווא לעבעטע איהם וועמיטהיג עכט- גענען אונד זאנכט; האדריק אונד לאסי זינע עבען פאן היער גענאנען; זיא בעוועט זיך איינען צור איםען; וואן געדענקט זיא דארהין אכצווייזען?

אונד דער וואן זאנכט צור מוטטער; וואגן ווישען איינע מאיטעטע; דאס איר אבייווע?

ווען עס פאן מינעס וואנשע וואגענען ווירדע; זיא העטטע מאן ווענען דער באיערישען ערבפאלטע קיין שום- פילוויער פערפירט; אבער מאן קאן ניכט אטטערען ווא זיא ווילל; דאס לאנד באיערן מוסס דא וועפעט עיבען; וויל דאס קיין אנדערער טראג-עריעכטיגער איז; אונד ווען איר דער פייטישע קאני זאנכטען איינשטער ער ווישטע דען קריינע אונד ניכט איר; ער געשעהען היער נאך אפס זאכען; דיא פאן אויסען פירזאנלעס ווערדען; דיא אונטליך ליכע שוילונג פאלענס האבען איר איר ניכט געווינטש; איר האבען מיר דאנען געשריבען; אבער מיין שטאכטע קאנ- לער פריט קרייטשן ווארדע צור איינזוהילונג געדענגט; וויר אפס זאנכט דער פייטש; געמאלט ווירד מיר דיעזע שוילונג פאלענס געפאלען; ווער מיר אלס מעשנ לעיבען מוס מיר אלס שטאכטעטען בעקלאנגען? וואס קאנען וויר טוון; אין בערלין אונד אין פעטערסבורג האטטע מאן עס זיך אין דען קאפ געענטשט; פאלען אונטער אונס רייא צו פעהרלישען; ווארדע וויר מיט איהרען רעסווענען קריינע אפגעפאנגען; וויל זיא אונס אין שטיק פאלען געבען ווא- לן? אדער זאלען וויר זאנען; וויר ברויכען עס ניכט געה- טעט איר אללעס; ווארויך זאנען אונטער נאכברען שטאק